

الگوهای فرانوگرایی در برنامه‌ریزی شهری

مؤلفان:

دکتر ابوالفضل مشکینی

(عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس)

حافظ مهدنژاد، فریاد پرهیز

انتشارات امید انقلاب

سرشناسه	مشکینی، ابوالفضل، ۱۳۴۴-
عنوان و نام پدیدآور	الگوی فرانوگرایی در برنامه‌ریزی شهری/ نویسندگان ابوالفضل مشکینی، حافظ مهدنژاد، فریاد پرهیز
مشخصات نشر	تهران: امیدانقلاب، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۲۴۸ ص.
شابک	978-600-6896-00-7
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
موضوع	شهرسازی-- نوآوری
موضوع	شهرسازی -- طرح و برنامه‌ریزی
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۲ الف ۷/م ۱۶۶ HT
رده‌بندی دیویی	۳۰۷/۱۲۱۶
شماره کتابشناسی ملی	۲۲۷۵۲۰۶

انتشارات امیدانقلاب (عضو انجمن ناشران دانشگاهی) nashr.omidenghmelab@yahoo.com

نام کتاب: الگوهای فرانوگرایی در برنامه‌ریزی شهری
 مؤلفان: دکتر ابوالفضل مشکینی (عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس)، حافظ مهدنژاد، فریاد پرهیز
 مدیر هماهنگی و اجرایی: اعظم ادهمی
 ناشر: امیدانقلاب
 نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲
 تیراژ: ۱۱۰۰
 قیمت: ۱۴۰۰۰۰ ریال
 چاپ و صحافی: جام طلایی- جاووش
 لیثوگرافی: فرانقش
 ناظر فنی چاپ: مهدی طورانیان
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۹۶-۰۰-۷

مراکز فروش:
 بخش کتاب علوم پویا: میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت (منبری جاوید)، بین خیابان شهدای زاهدی و خیابان وحید نظری
 بن‌بست بهار، پلاک ۱- تلفن: ۶۶۹۶۰۷۷۳ و ۶۶۴۱۹۵۶۷ - تلفکس: ۶۶۹۶۰۷۷۲
 بخش کتاب دانشجویان: خیابان انقلاب، خیابان اردیبهشت (منبری جاوید)، نبش خیابان وحید نظری- پلاک ۱۴۲
 تلفن: ۶۶۴۰۰۲۲۰ - ۶۶۴۰۰۱۴۴
 علم گستر سپاهان: ۰۳۱۱-۲۲۱۹۹۷۸-۹

حقوق و حق چاپ متن، طرح روی جلد و عنوان کتاب با توجه به قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان، مصوب سال ۱۳۶۸ برای انتشارات امیدانقلاب محفوظ است. هرکس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سخن ناشر

پیشگفتار مؤلفان

فصل اول: پیرنامه ریزی شهری و شهرسازی مدرنیسم در تقابل با پسامدرنیسم

مقدمه

۲۴

پیشینه مدرنیسم و پسامدرنیسم

۲۵

مفهوم، خصایص و گونه‌شناسی مدرنیسم و پسامدرنیسم

۲۷

نظریه پردازان شهر مدرن

۳۵

جریان‌های تأثیرگذار در ظهور پسامدرنیسم

۴۱

(۶) نئوپوزیتیویسم

۴۱

(۳) پسااستارگرایی

۴۴

(۳) هرمنوتیک

۴۶

انتقادات وارده بر مکتب پدیدارشناسی

۴۷

عمده‌ترین گزاره‌های عصر پسامدرن

۴۸

شهر پسااصنعتی آینده تمام نمای عصر پسامدرن

۵۱

معماری و شهرسازی مدرنیسم در تقابل با پسا مدرنیسم

۵۳

تقابل دیدگاه‌های موس با جین جاکوبز به منزله تفاوت اصول شهرسازی مدرنیسم و پسامدرنیسم

۶۲

نتیجه‌گیری

۶۶

فصل دوم: سیر تطور الگوهای شهری با تأکید بر شهر دانش محور

مقدمه

۶۹

سیر تطور الگوهای شهری

۷۰

شهرهای پیاده محور

۷۲

شهرهای ترانزیتی

۷۴

شهر اتومبیل محور

۷۶

مفهوم شهر دانش محور

۷۸

۸۲	توسعه شهر دانش محور
۸۴	ابزارهای شهر دانش محور
۸۴	(۱) طبقه خلاق
۸۴	مفهوم اقتصاد فرهنگی
۸۹	پیشینه نظریه طبقه خلاق
۹۰	مفهوم نظریه طبقه خلاق
۹۵	نقش سرمایه خلاق در رشد اقتصاد
۹۶	دیدگاه منتقدان و موافقان نظریه شهر خلاق
۹۹	نمونه‌های عملیاتی شهر خلاق
۱۰۲	(۲) سرمایه انسانی
۱۰۳	(۳) فناوری و ارتباطات
۱۰۵	تفاوت شهر دیجیتالی و فیزیکی
۱۰۶	مزایای شهر دیجیتالی
۱۰۷	(۴) زیرساخت‌های فرهنگی و خلاقیت
۱۰۸	(۵) خوشه‌های توسعه شهری و روابط فضایی
۱۰۹	نمونه موردی شهر دانش محور: ملبورن
۱۱۱	نتیجه گیری و ارائه راهکارهای لازم برای دستیابی به شهر دانش محور
۱۱۵	فصل سوم: الگوی خزش شهری
۱۱۸	مقدمه
۱۲۱	مفهوم الگوی خزش شهری
۱۲۵	گونه شناسی الگوهای فیزیکی و اشکال رشد و خزش شهری
۱۲۷	فرآیندهای زمانی رشد و خزش شهری
۱۲۹	شاخص‌های الگوی خزش شهری
۱۳۱	عوامل تأثیرگذار بر خزش شهری
	(۱) رشد بیش از حد جمعیت

- ۱۳۶ (۲) استقلال، در تصمیم‌گیری
- ۱۳۷ (۳) رشد اقتصادی
- ۱۳۷ (۴) صنعتی شدن
- ۱۳۷ (۵) گمانه ورزی
- ۱۳۷ (۶) انتظار گمراهی شدن زمین
- ۱۳۸ (۷) عطش مالکیت اراضی
- ۱۳۸ (۸) مجادلات قانونی
- ۱۳۸ (۹) جغرافیای طبیعی
- ۱۳۹ (۱۰) مالیات بر املاک و ساخت و سازها
- ۱۳۹ (۱۱) هزینه مایحتاج زندگی و املاک
- ۱۳۹ (۱۲) فقدان مسکن در حد استطاعت
- ۱۴۰ (۱۳) نقاضا برای افزایش فضای زندگی بیشتر
- ۱۴۱ (۱۴) قوانین و مقررات عمومی
- ۱۴۱ (۱۵) حمل و نقل
- ۱۴۱ (۱۶) عرض جاده‌ها
- ۱۴۱ (۱۷) خانه‌های تک خانواره
- ۱۴۲ (۱۸) خانوارهای هسته‌ای
- ۱۴۲ (۱۹) بازار سرمایه و تسهیلات اعتباری
- ۱۴۲ (۲۰) سیاست‌های عمرانی دولت
- ۱۴۲ (۲۱) فقدان سیاست‌های مناسب در زمینه برنامه ریزی
- ۱۴۳ (۲۲) ناتوانی در اجرای سیاست‌های برنامه‌ریزی
- ۱۴۳ (۲۳) تمایل به زندگی در حومه شهرها
- ۱۴۳ (۲۴) سرمایه‌گذاری برای ساخت مسکن
- ۱۴۳ (۲۵) بزرگ‌ی قطعات زمین
- ۱۴۴ مزایای منفی و مثبت الگوی پراکندگی در شهرها

۱۴۶	نتیجه گیری و ارائه راهکارها
	فصل چهارم: الگوی شهر فشرده
۱۵۰	مقدمه
۱۵۱	پیشینه الگوی شهر فشرده
۱۵۲	مفهوم الگوی شهر فشرده
۱۵۴	دلایل حمایت از الگوی شهر فشرده
۱۵۵	۱) پایداری حمل و نقل
۱۵۶	۲) استفاده پایدار از زمین
۱۵۶	۳) عدالت اجتماعی
۱۵۶	۴) استقلال مادی
۱۵۷	خصایص و شاخص های شهر فشرده
۱۵۹	انواع شهر فشرده
۱۵۹	مزایا و معایب شهر فشرده
۱۶۲	الگوهای کمی به کار برده شده در تشخیص شکل فشردگی یا خزش شهری
۱۶۲	اندازه متروپل
۱۶۳	تراکم
۱۶۳	درجه توزیع متعادل
۱۶۳	الگوی آنتروپی
۱۶۳	ضریب جینی
۱۶۴	درجه تجمع
۱۶۷	مزایای شهرهای با تراکم زیاد و فشرده
۱۶۹	دیدگاه منتقدان در مورد شهر فشرده
۱۷۱	نتیجه گیری
	فصل پنجم: الگوی نوشهرگرایی جلوه ای از شهرسازی پایدار
۱۷۴	مقدمه

۱۷۵	فرم‌های شهری
۱۷۷	پیشینه و مفهوم نوشهرگرایی
۱۸۰	اصول و عناصر نوشهرگرایی
۱۸۳	مفاهیم مورد تأکید نوشهرگرایان
۱۸۳	(۱) مفهوم محله
۱۸۵	سلسله مراتب خدمات در سطح محلات در الگوی شهرگرایی جدید
۱۸۷	محلات سرزنده
۱۸۷	اجزای سازنده محلات سرزنده
۱۸۷	ساختار محلات سرزنده در سطح منطقه‌ای
۱۸۸	شبکه آمد و شد
۱۸۹	شبکه عابرین پیاده
۱۹۰	مسیرهای ایمن برای مدارس، ایستگاه‌های اتوبوس و قطار
۱۹۰	شبکه حرکت دوچرخه‌سواران
۱۹۰	شبکه آمد و شد برای معلولان و افراد ناتوان
۱۹۱	(۲) مفهوم باهمستان
۱۹۳	ظرفیت سازی بیاهمستان
۱۹۴	مشخصه‌های با همستان‌ها
۱۹۶	(۳) مفهوم حمل و نقل عمومی و محدوده‌های پیاده رو
۲۰۱	(۴) مفهوم ترسعه میان افزا
۲۰۳	نمونه‌های عملیاتی نوشهرگرایی
۲۰۳	رشد آرام
۲۰۴	نتیجه گیری
	فصل ششم: الگوی راهبرد رشد هوشمند شهری
۲۰۶	مقدمه
۲۰۸	پیشینه راهبرد رشد هوشمند

۲۰۹	راهبرد رشد هوشمند در تقابل با خزش شهری
۲۰۹	مفهوم و اصول راهبرد رشد هوشمند
۲۱۵	تکنیک‌های رشد هوشمند
۲۱۵	(۱) ابزارهای قانونی
۲۱۶	(۲) ابزارهای مالی
۲۱۶	(۳) ابزارهای آموزشی
۲۱۷	کاربری ترکیبی
۲۱۸	گونه شناسی کاربری‌های ترکیبی
۲۱۸	(۱) کاربری ترکیبی عمودی
۲۱۹	(۲) کاربری‌های ترکیبی افقی
۲۱۹	(۳) مناطق ترکیبی دوستاندار پیاده‌روی
۲۱۹	اهداف کاربری‌های ترکیبی
۲۲۲	پیشینه و مفهوم توسعه ترانزیت محور
۲۲۷	اصول، اهداف و مزایای توسعه ترانزیت محور
۲۳۰	اجزاء کلیدی توسعه ترانزیت محور
۲۳۰	(۱) دستیابی به حقوق کاربری‌های ارضی
۲۳۱	(۲) ارتقاء تراکم
۲۳۱	(۳) فراهم ساختن مسیرهای ارتباطی برای سهولت پیاده روی
۲۳۲	(۴) تضمین طراحی خوب شهری
۲۳۳	(۵) ایجاد الگوهای فشرده توسعه
۲۳۴	(۶) مدیریت پارکینگ
۲۳۴	معیارهای عملکردی توسعه ترانزیت محور
۲۳۶	چالش‌های فراروی توسعه ترانزیت محور
۲۳۷	مزایای توسعه ترانزیت محور
۲۴۰	نتیجه‌گیری
۲۴۱	منابع

صفحه	فهرست جدول‌ها
۲۷	جدول شماره ۱-۱: سه موج تمدن بشر (پیشا مدرن، مدرن، پسا مدرن)
۲۹	جدول شماره ۲-۱: اصول مدرنیته
۳۰	جدول شماره ۳-۱: گونه‌شناسی مدرنیسم
۳۰	جدول شماره ۴-۱: خصایص مدرن و پسامدرن
۳۳	جدول شماره ۵-۱: گونه‌شناسی پسامدرن
۳۳	جدول شماره ۶-۱: مولفه‌های پسامدرن
۳۶	جدول شماره ۷-۱: آراء و اندیشه‌های نظریه پردازان شهری مدرنیسم
۴۳	جدول شماره ۸-۱: مبانی روش‌شناسی مکتب پوزیتیویسم
۵۲	جدول شماره ۹-۱: عمده‌ترین گرایش‌های شهر باصنعتی
۶۱	جدول شماره ۱۰-۱: مقایسه تقویمی شهرسازی مدرنیسم و پسامدرنیسم
۶۵	جدول شماره ۱۱-۱: تفاوت دیدگاه‌های موش و جاکوبین
۷۷	جدول شماره ۱-۲: مسائل مربوط به شهرهای انومیل محور
۷۹	جدول شماره ۲-۲: مفاهیم مرتبط با شهر دانش محور
۸۰	جدول شماره ۳-۲: مجموعه تعاریف شهر دانش محور
۸۱	جدول شماره ۴-۲: عناصر بنیادین شهر دانش محور
۸۲	جدول شماره ۵-۲: اهداف ارکان توسعه شهر دانش محور
۸۳	جدول شماره ۶-۲: ارکان و شاخص‌های توسعه شهر دانش محور
۹۲	جدول شماره ۷-۲: کلیدی‌ترین متغیرهای شهر خلاق
۹۳	جدول شماره ۸-۲: عناصر شهر خلاق
۱۰۲	جدول شماره ۹-۲: راهبردهای پیشنهادی تورتو برای شهر خلاق
۱۰۴	جدول شماره ۱۰-۲: مجموعه تعاریف شهر دیجیتال و مفاهیم مرتبط
۱۰۷	جدول شماره ۱۱-۲: مزایای شهر دیجیتالی
۱۱۰	جدول شماره ۱۲-۲: اقدامات شهر دانش محور در ملبورن
۱۱۹	جدول شماره ۱-۳: تعاریف خزش شهری

- ۱۲۹ جدول شماره ۲-۳: شاخص‌های پراکندگی
- ۱۳۰ جدول شماره ۳-۳: عوامل تأثیرگذار بر رشد فشرده و پراکنده گونه شهر
- ۱۳۲ جدول شماره ۴-۳: درصد رشد جمعیت شهری ۱۹۵۰-۲۰۳۰
- ۱۳۳ جدول شماره ۵-۳: جمعیت شهری جهان بر حسب میلیارد بین سال‌های ۲۰۰۰ - ۱۹۵۰
- ۱۳۴ جدول شماره ۶-۳: پرجمعیت‌ترین شهرهای جهان
- ۱۳۶ جدول شماره ۷-۲: جمعیت کلان‌شهرها بر حسب میلیون در سال ۲۰۰۵
- ۱۴۵ جدول شماره ۸-۲: پیامدهای الگوی پراکندگی در شهرها
- ۱۵۸ جدول شماره ۱-۴: متغیرها و شاخص‌های محیطی الگوی شهر فشرده
- ۱۵۹ جدول شماره ۲-۴: شاخص‌های شهر فشرده
- جدول شماره ۳-۴: سنجش تراکم‌های شهری، سرانه طول جاده‌ها و درصد وسایل نقلیه
- ۱۶۰ شخصی در شهرهای جهان ۱۹۹۵
- ۱۶۱ جدول شماره ۴-۴: مزایا و معایب شهر فشرده
- ۱۶۵ جدول شماره ۵-۴: ابعاد خزش شهری
- ۱۶۵ جدول شماره ۶-۴: متریک‌های اندازه‌گیری نمود خزش شهری
- ۱۶۶ جدول شماره ۷-۴: متریک‌های اندازه‌گیری مشخصه‌های خزش شهری
- ۱۶۷ جدول شماره ۸-۴: شاخص‌های ژئو فضایی اندازه‌گیری خزش شهری
- ۱۸۱ جدول شماره ۱-۵: اصول الگوی نو شهرگرایی
- ۱۸۲ جدول شماره ۲-۵: عمده‌ترین عناصر شهرگرایی جدید
- ۱۸۵ جدول شماره ۳-۵: عمده‌ترین ویژگی‌های محله پایدار در الگوی شهرگرایی جدید
- ۱۸۶ جدول شماره ۴-۵: تهیه زمین بازی بچه‌ها
- جدول شماره ۵-۵: نمونه‌ایی از سلسله مراتب تسهیلات که می‌توان در فواصل مختلف در
- ۱۸۶ مناطق شهری با تراکم به نسبت بالا به آنها رسید
- ۱۹۲ جدول شماره ۶-۵: تعاریف گوناگون باهمستان
- ۱۹۳ جدول شماره ۷-۵: مفهوم ظرفیت سازی باهمستان
- ۱۹۵ جدول شماره ۸-۵: اصول طراحی باهمستان‌های سرزنده از دیدگاه شهرگرایی جدید

- جدول شماره ۵-۹: اهداف حمل و نقل شهری پایدار: دوچرخه سواری و پیاده روی ۲۰۱
- جدول شماره ۵-۱۰: مزایا و موانع توسعه میان‌افزا ۲۰۲
- جدول شماره ۶-۱: تعاریف رشد هوشمند ۲۱۰
- جدول شماره ۶-۲: عمده‌ترین اصول رشد هوشمند ۲۱۱
- جدول شماره ۶-۳: عمده‌ترین اصول رشد هوشمند از دیدگاه بهتا ۲۱۲
- جدول شماره ۶-۴: شاخص‌های کاربردی ترکیبی ۲۱۸
- جدول شماره ۶-۵: مزایای کاربردی ترکیبی ۲۲۰
- جدول شماره ۶-۶: تبیین تطبیقی مزایای کاربردی اراضی بر اساس راهبرد توسعه پایدار بریتانیا و اسناد سیاست‌گذاری هلند ۲۲۱
- جدول شماره ۶-۷: سیر نظریه برداشت در مورد حمل و نقل شهری ۲۲۳
- جدول شماره ۶-۸: تعاریف توسعه ترانزیت محور و مفاهیم مرتبط ۲۲۶
- جدول شماره ۶-۹: معیارهای عملکردی اجرای موفقیت‌آمیز توسعه ترانزیت محور ۲۳۵
- جدول شماره ۶-۱۰: مزایای مستقیم و غیر مستقیم توسعه ترانزیت محور ۲۳۸
- جدول شماره ۶-۱۱: مزایا و معایب رشد هوشمند از دیدگاه طرفداران و منتقدان ۲۳۹

صفحه	فهرست اشکال
۷۴	شکل شماره ۱-۲: شکل شماتیک شهر سنتی پیاده رو محور
۷۴	شکل شماره ۲-۲: الگوی شماتیک شهر «شیبام» در یمن به عنوان یک شهر پیاده‌رو محور
۷۶	شکل شماره ۳-۲: شهر ترانزیتی
۷۷	شکل شماره ۴-۲: الگوی شماتیک شهر اتوبیل محور
۸۱	شکل شماره ۵-۲: الگوی شماتیک شهر دانش محور و اطلاعاتی آینده
۸۲	شکل شماره ۶-۱: چارچوب تحلیلی شهر دانش محور
۱۰۶	شکل شماره ۷-۱: مدل سه بعدی شهر فیزیکی
۱۰۶	شکل شماره ۸-۲: الگوی شماتیک شهر اطلاعاتی
۱۰۶	شکل شماره ۹-۲: الگوی شماتیک سه بعدی شهر دیجیتالی
۱۱۱	شکل شماره ۱۰-۲: خوشه‌های دانش محوری در شهر ملیبورن
۱۲۱	شکل شماره ۱-۳: دیاگرام شماتیک رشد شهری
۱۲۷	شکل شماره ۲-۳: چارچوب متوالی و زنجیره‌ای رشد شهری
۱۳۶	شکل شماره ۳-۳: درصد افزایش جمعیت جهان بین سال‌های ۲۰۳۰ تا ۲۰۰۰
۱۳۸	شکل شماره ۴-۳: شکل طبیعی نامطلوب به عنوان مانعی جدی در برابر توسعه پیوسته
۱۶۴	شکل شماره ۱-۴: الگوهای شماتیک اندازه‌گیری خزش شهری
۱۷۶	شکل شماره ۱-۵: الگوی شماتیک تطبیقی توسعه شهری سنتی و توسعه به شکل خزش حومه‌ای
۱۸۸	شکل شماره ۲-۵: الگوی شماتیک ساختار منطقه‌ای محلات سرزاده
۱۹۷	شکل شماره ۳-۵: منطقه غابرین پیاده آمستردام
۲۱۹	شکل شماره ۱-۶: الگوی شماتیک کاربری ترکیبی عمودی
۲۱۹	شکل شماره ۲-۶: الگوی شماتیک کاربری ترکیبی افقی
۲۲۷	شکل شماره ۳-۶: شعاع عملکردی در الگوی توسعه ترانزیت محور
۲۲۹	شکل شماره ۴-۶: الگوی شماتیک توسعه ترانزیت محور مرکز شهری
۲۲۹	شکل شماره ۵-۶: الگوی شماتیک توسعه ترانزیت محور حومه‌ای
۲۲۹	شکل شماره ۶-۶: الگوی شماتیک توسعه ترانزیت محور روستایی
۲۳۴	شکل شماره ۷-۶: الگوی شماتیک شبکه خیابان‌های به هم فشرده

فهرست تصاویر..... صفحه

۴۱	تصویر شماره ۱-۱: نمایی از پاریس هوسمان
۵۶	تصویر شماره ۲-۱: ساختمان‌های یکنواخت دوران مدرن
۵۸	تصویر شماره ۳-۱: ساختمان‌های شیشه ای دوران مدرن
۱۲۰	تصویر شماره ۱-۳: نمایی از الگوی پراکندگی یا خزش
۱۲۰	تصویر شماره ۲-۳: شمایی از توزیع فضایی از خزش شهری در ملبورن
۱۲۰	تصویر شماره ۳-۳: شمایی از توزیع فضایی از خزش شهری در تورنتو
۲۰۳	تصویر شماره ۵-۱: توسعه پیاده‌روها در شهر سلبریشن
	تصویر شماره ۶-۱: طراحی فضاهای پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و حمل و نقل خصوصی
۲۱۴	به موازات هم
	تصویر شماره ۶-۲: یکپارچه‌سازی مسیرهای دوچرخه‌سواری با زیرساخت‌های حمل و نقل در
۲۱۴	مادیسون، ویسکانسین آمریکا
۲۱۵	تصویر شماره ۶-۳: ایجاد تسهیلات برای دوچرخه‌سواران، مسیرهای دوچرخه‌سواری در شیکاگو
	تصویر شماره ۶-۴: ترکیب کاربری‌های کشاورزی، زمین‌گفتی واحدهای مسکونی و فضای
۲۲۱	سبز در ایندیانا

فهرست نمودارها..... صفحه

نمودار شماره ۱-۳: تراکم جمعیت در شهرهای جهان ۱۴۰

نمودار شماره ۱-۶: مدل مفهومی رشد هوشمند ۲۰۷

www.ketab.ir

سخن ناشر

از سال ۱۳۷۵ تاکنون، انتشارات امیدانقلاب اقدام به نشر کتاب‌های دانشگاهی در زمینه علوم پایه، فنی و مهندسی نموده است. این انتشارات، برای ارتقای کیفی و کمی آثار منتشر شده، همواره از نظریات اساتید فن استفاده نموده است.

مانند گذشته، از مؤلفان و مترجمین تقاضا داریم با ارائه نظریات ارزنده خود درباره کتاب‌های این انتشارات و همچنین پیشنهاد ترجمه و تألیفات جدید ما را یاری دهند.

امید آن داریم که با کمک شما عزیزان بشوایم گامی هر چند کوچک برای میهن اسلامی عزیزمان برداریم.

مدیر مسئول انتشارات امیدانقلاب

مهدی طورانیان

به نام یگانه یزدان پاک

هیچ حرفه‌ای نیست که آدمی در آن تحت امر دیگران نباشد، تنها مرد عالم است که

تحت حکومت خویشتن است.

پیشگفتار مؤلفان

الگوهای برنامه‌ریزی شهری و شهرسازی طی دو دهه اخیر با تبعیت از تحولات جهانی به سمت مسیرهای متفاوتی از گذشته حرکت کرده است. به گونه‌ای که شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری از تأکید بر برنامه‌ریزی اقتدارمحور، توسعه فهرامیز و به گفته رابرت موس «دیدگاه تبر»، برنامه‌ریزی مبتنی بر انگاره‌های کلان، نگرش تک‌بعدی و تأکید صرف بر کالبد شهر، منطقه‌بندی تک‌عملکردی، جدایی‌گزینی عملکردی و اجتماعی، حمل‌ونقل مبتنی بر خودروهای شخصی، به سمت برنامه‌ریزی محله‌محور و مشارکت‌گرا، توسعه مبتنی بر توانمندسازی و سرمایه اجتماعی، برنامه‌ریزی در مقیاس محلی و خرد، اتخاذ دیدگاه یکپارچه‌نگر و توجه توأمان به متغیرهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و کالبدی در امر برنامه‌ریزی شهری، منطقه‌بندی ترکیبی، اهمیت یافتن حمل‌ونقل عمومی، پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری، اختلاط کاربری‌ها، تأکید روز افزون بر ظرفیت‌سازی، سرمایه انسانی و طبقه خلاق تغییر مسیر داده است. کتاب حاضر به منظور روشن ساختن تحولات اخیر در زمینه برنامه‌ریزی شهری و شهرسازی و معانیت از سر درگمی و اغتشاش فکری خوانندگان، ابتدا به تبیین تطبیقی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری مدرنیسم و پسامدرنیسم می‌پردازد چرا که ریشه تمام تحولات برنامه‌ریزی شهری از این دو مکتب دوران‌ساز نشأت می‌گیرد. سپس به تبیین مفهوم، اصول، خصایص، مزایا و معایب الگوهای جدید در زمینه مورد بررسی پرداخته می‌شود. مؤلفان در تدوین کتاب حاضر، مبنای کار خود را بر اساس پیروی از «اصول پیوستگی و سلسله‌مراتبی بودن مطالب» قرار داده‌اند. به منظور انجام‌دهی مطالب، ابتدا چکیده‌ای از مباحث مطروحه در فصول بیان شده و سپس پیشینه، تعاریف و مفاهیم، اصول، شاخص‌ها، مزایا و در نهایت نقد و نتیجه‌گیری آورده شده است. کتاب حاضر در شش فصل مشتمل بر موارد زیر تدوین گردیده است.

در فصل اول به پیشینه، مفهوم، ویژگی‌ها، عمده‌ترین گزاره‌ها و گونه‌شناسی مدرنیسم و پسامدرنیسم، جریان‌های تأثیرگذار در پیدایش پسامدرن، ویژگی‌های شهر پسااصطنعی، مفهوم و خصایص شهرسازی

مدرنیسم و پسامدرنیسم، نظریه پردازان شهری مدرنیسم و در نهایت دیدگاه‌های رابرت موس و جاکوبز پرداخته شده است. هدف فصل اول شناخت آن دسته از مضامین فلسفی است که در تغییر انگاره‌های شهرسازی مدرنیسم به پسامدرنیسم مؤثر بوده و به همین علت در فصل اول توجه ویژه‌ای به تبیین این دو مکتب شده است.

فصل دوم به تبیین سیر تطور الگوهای شهری از جمله شهرهای پیاده‌رومحور، شهر ترانزیتی، شهر اتومبیل‌محور و شهر دانش محور توأم با الگوی شماتیک آنها می‌پردازد. افزون بر این، به علت تأکید روزافزون جهان امروز بر اهمیت دانش و حفظ نخبگان، تأکید ویژه‌ای بر شهر دانش محور گردیده و اصول شهر دانش محور از جمله فناوری و اطلاعات، خلاقیت و زیرساخت‌های فرهنگی با تأکید بر نظریه شهر خلاق، سرمایه انسانی و خوشه‌های توسعه شهری و روابط فضایی تبیین گردیده است. همچنین به نمونه‌های عملیاتی موفقیت‌آمیز شهر دانش محور در ملبورن و در زمینه شهر خلاق به تجربه تورین اشاره شده است.

فصل سوم به بیان ویژگی‌ها، شاخص‌ها و عوامل تأثیرگذار در پیدایش الگوی خزش شهری، شامل الگوی پرش قورباغه‌ای، توسعه کمراکم و نواری، اشکال رشد شهری مشتمل بر رشد مبتنی بر توسعه مناطق درونی یا رشد پرکننده، رشد گسترشی و رشد دور از مرکز یا رشد پیرا شهری (شامل رشد مجزا یا ایزوله، خطی و خوشه‌ای) و فرایندهای زمانی رشد و خزش شهری می‌پردازد.

در فصل چهارم به بیان پیشینه، مفهوم، خصایص، شاخص‌ها و دلایل حمایت از الگوی شهر فشرده پرداخته شده است. مزایای شهر فشرده از ابعاد اجتماعی، اقتصادی و کالبدی مورد بررسی قرار گرفته و دیدگاه‌های اندیشمندان مختلف شهر فشرده نقد گردیده و افزون بر این الگوهای کمی مؤثر در تشخیص شکل فشرده‌گی یا خزش شهری از ابعاد گوناگون با ذکر الگوی شماتیک آنها آورده شده است.

در فصل پنجم، فرم‌های شهری و الگوی نوشهرگرایی تبیین و توجه ویژه‌ای به دو مفهوم محله و باهمستان به عنوان کلیدی‌ترین عناصر الگوی نوشهرگرایی گردیده است. الگوی شماتیک و اصول محله^۱ پایدار و باهمستان^۲ در الگوی نوشهرگرایی نیز در این بخش مورد توجه بوده و در پایان بحث، نمونه‌های عملیاتی الگوی نوشهرگرایی آورده شده است.

فصل ششم به بیان راهبرد رشد هوشمند با تأکید ویژه بر کاربری‌های ترکیبی و توسعه ترانزیت محور می‌پردازد. در این راستا از یک طرف به تشریح مفاهیم، اصول، معایب و مزایای رشد هوشمند، و از طرف دیگر به تبیین مفاهیم، اصول، مزایا، معیارهای موفقیت‌آمیز و الگوهای شماتیک کاربری‌های ترکیبی و توسعه ترانزیت محور پرداخته شده است.

همچنین نویسندگان از تمام کسانی که پژوهش‌ها، آراء و اندیشه‌های آنان بن‌مایه‌های این کتاب را تشکیل داده است، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌کنند. پیشاپیش با کمال میل و انتظاری آکنده از شوق و بی‌صبری پذیرای نظرها، پیشنهادها و نقدهای خوانندگان و دانش‌پژوهان بزرگوار خود می‌باشیم. با امید آنکه این تلاش هرچند کوچک مورد قبول آنان واقع شود.

دکتر ابوالفضل مشکینی

(عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس)

حافظ مهدنژاد

فریاد پرهیز